

РОЗДІЛ 1 ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

УДК 371.13:373.21

Бондарук М. О., ст. магістратури педагогічного факультету; науковий керівник – Хом'як О. А., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті представлено одну з найбільш актуальних проблем – використання альтернативних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Розкрито сутність поняттєвого апарату дослідження. Проаналізовано альтернативні педагогічні технології, які зосереджуються не лише на оновленні змісту навчання та виховання, а й на організації освітнього середовища, що сприятиме професійній підготовці майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.*

***Ключові слова:** альтернативна освіта, альтернативна педагогіка, альтернативні педагогічні технології, професійна підготовка.*

***Abstract.** The article presents one of the most pressing issues – the use of alternative pedagogical technologies in the training of future educators of preschool education. The conceptual apparatus of research «alternative pedagogical technologies» is revealed. Alternative pedagogical technologies are analyzed, which focus not only on updating the content of teaching and education, but also on the organization of the educational environment, which will contribute to the professional training of future educators of preschool education.*

***Keywords:** alternative education, alternative pedagogy, alternative pedagogical technologies, professional training.*

Сучасна українська освіта перебуває у пошуку нових форм і методів навчальної діяльності, які допомогли б повніше розкрити потенціал особистості, її креативність, позбутися авторитарних впливів та зберегти рівновагу між зовнішніми та внутрішніми чинниками розвитку, адже у Законі України «Про освіту» [1] йдеться про необхідність всебічного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства.

На сьогодні особлива роль відводиться духовному вихованню особистості у створенні педагогічних технологій для розвитку суспільних знань. Пасивне навчання не може виховати активних громадян, адаптованих до життя у змінному світі, тому на сьогодні тривають пошуки освітніх альтернатив, які

можуть бути джерелом переосмислення освітньої традиції. У зв'язку з переосмисленням орієнтирів освітньої політики, сьогодні здійснюється підвищений інтерес до поняття «альтернативна освіта».

Чимало зарубіжних праць присвячено теоретичним засадам альтернативної освіти. Це наукові праці Р. Ван ден Хівера (ПАР) [2], Ф. Вудза і Г. Вудз (Великобританія) [3], С. Губіка (Чехія) [4], Б. Сліверського (Польща) [5], А. Слівки (Німеччина) [6] та ін. Саме у їхніх працях зустрічаємо поняття «альтернативна освіта», «альтернативна школа» та похідні від них.

Аналіз наукових джерел, нормативно-правових документів та практики функціонування альтернативних закладів освіти підтвердив актуальність проблеми та доцільність її дослідження.

Метою нашої статті є аналіз альтернативних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Альтернативна освіта з'явилася у відповідь на створення стандартизованої та обов'язкової освіти впродовж останніх двох-трьох століть. Освітні першовідкривачі, такі як Рудольф Штайнер [7] та Марія Монтесорі [8] вважали, що освіта повинна окультурювати та розвивати дитину на багатьох рівнях: не тільки інтелектуально, а й морально, духовно, емоційно, психологічно та фізично.

У «Педагогічній енциклопедії XXI століття» альтернативна педагогіка визначається як «течія педагогічної думки, яка сягає основ руху нового виховання, а на сучасному етапі пов'язана з досвідом практичного реформування шкіл, педагогічними інноваціями, експериментами чи новаторськими проєктами, завдання яких є привнесення у педагогічну теорію і практику нових перспектив розвитку чи ідей. Цей тип педагогіки асоціюється з відмінними від загальноприйнятих, домінуючих форм, методів чи організаційних моделей навчання і виховання» [9, с. 102].

Альтернативна освіта побудована на переконаннях, що існує безліч різноманітних способів здобути знання, всі люди можуть набути освіти і стати освіченими. Кожен може знайти «шлях», що полегшить індивідуальне навчання й прогрес. У центрі альтернативної освіти є педагог, який є гарантом отримання знань, умінь та навичок, формування відповідальності за вчинки, розвиток ерудиції та соціальної готовності стати повноцінним членом суспільства.

Альтернативна освіта має автономію, незалежну від соціально-політичного життя суспільства, є інноваційною, тобто надає імпульс до змін; є взаємодоповнюваною до традиційної освіти, яка допомагає альтернативній освіті відігравати унікальну суспільну роль у суспільстві та житті громадян; притаманна різним часовим періодам й континентам, є цілісною та плюралістичною [10, с. 24].

Л. Кравець визначає, що альтернативна освіта – це не удосконалення, а спроба знайти інші смисли, цінності, способи, джерела освіти. Альтернативна освіта, відома як нетрадиційна – це широке поняття для позначення всіх форм і технологій навчання поза межами традиційної освіти. Може базу-

ватися на використанні альтернативних освітніх філософій і методів. Так само, як альтернативні музика та енергетика, альтернативна освіта – явище поки нечисленне, не надто популярне, не надто визнане, зрозуміле і прийняте, але, як і будь-які інші альтернативи, альтернативна освіта показує можливий вектор розвитку [10, с. 190].

На наш погляд, альтернативна освіта – це опозиційна форма існуючої освітньої системи. У процесі аналізу наукової літератури, альтернативну педагогіку можна розуміти як один із підходів до навчання та виховання. Таким чином, альтернативна педагогіка – це кожен інший педагогічний підхід, який характеризується багатьма течіями, теоріями та моделями.

Альтернативна педагогіка стимулює процес конкуренції і сприяє підвищенню якості традиційної педагогіки. Кожен із напрямів альтернативної педагогіки становить певну систему загальноприйнятих напрямів, які у подальшому створюють свого роду альтернативну систему педагогічних ідей [10, с. 23].

У результаті дослідження окремих альтернативних шкіл і праць авторів альтернативних освітніх моделей було виявлено, що найбільшу увагу світової педагогічної громадськості привертають вальдорфські школи Рудольфа Штайнера, та школи Марії Монтесорі.

Вальдорфська школа – альтернативний заклад дошкільної, початкової або середньої освіти, який базується на освітній філософії, розробленій австрійським педагогом Рудольфом Штайнером, що передбачає міждисциплінарний характер навчання з інтегруванням практичних, мистецьких та концептуальних елементів і має на меті створення умов для того, щоб дитина стала вільною, морально відповідальною, інтегрованою особистістю, виконала свою унікальну місію, наявність якої стверджує антропософія.

Школа Монтесорі – це альтернативний заклад дошкільної, початкової або середньої освіти, який базується на освітній філософії, розробленій італійським педагогом Марією Монтесорі, що передбачає навчання у різновікових групах, вибір учнями видів діяльності з запропонованого їм спектру, створення підтримувального середовища, неперервні блоки робочого часу, використання конструктивістського підходу до навчання, за якого учні відкривають для себе явища, поняття і предмети, працюючи з ними й експериментуючи.

Альтернативний навчальний заклад – це такий навчальний заклад, який задовольняє потреби дітей, що не можуть бути задоволені у звичайних освітніх закладах, пропонує нетрадиційну освіту та є доповненням до звичайної освіти.

Головною особливістю альтернативних навчальних закладів є використання нетрадиційних методик навчання і виховання, де акцент робиться на гуманних відносинах між учасниками освітнього процесу, розвитку індивідуальних можливостей та творчого потенціалу дітей. Основним завданням альтернативних навчальних закладів є забезпечення індивідуалізації та диференціації вивчення великої кількості вибіркових дисциплін і

курсів за допомогою спеціалізованої навчальної бази й інноваційних методів роботи.

Вважаємо, що у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти варто використовувати альтернативні педагогічні технології, які мають активізуючі цілі, розвивальний та виховний характер й безпосередньо пов'язані з використанням різних видів пізнавальної діяльності. Дані освітні технології необхідно визнати ефективним способом модернізації та удосконалення вітчизняної системи професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Досліджуючи альтернативу як педагогічне поняття, І. Кравець виявила низку найважливіших складових альтернативних педагогічних технологій, а саме:

- принципова відмінність альтернативної освіти від традиційної, яка полягає, передусім, у тому, що діти вчаться на основі індивідуальних програм, виходячи з власних інтересів, досвіду і відповідального вибору;
- обов'язкова наявність рівноправної, ділової, договірної взаємодії між педагогом і дітьми та вільного, демократичного освітнього процесу, ціннісно-значущого для всіх суб'єктів освітньої діяльності;
- забезпечення єдності освітнього процесу, дозвілля та трудової діяльності дітей;
- надання максимальної самостійності і самодіяльності дітям у процесі пізнання навколишнього світу;
- введення дітей у коло живих знань, необхідних у практичній діяльності;
- реальне поєднання індивідуальних інтересів дітей із пропонованими освітніми послугами; забезпечення ситуації активного пошуку знань і вмінь;
- культивування у кожній дитини мотивації і прагнення проявляти свої здібності, а також бажання брати на себе відповідальність за отримання власної освіти;
- залучення в суспільну діяльність, у процесі якої діти одночасно пізнають закони іншого світу і вчаться протиставити їх світові свого суспільства, закони якого засновані на взаємній повазі людської індивідуальності і де кожен може знайти своє місце в житті [11, с. 193].

З метою забезпечення професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти (ЗДО) до навчальних планів ступеня вищої освіти «бакалавр» включено наступні навчальні дисципліни: «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті», «Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти», «Функціонування дошкільного закладу і школи у суспільстві», ступеня вищої освіти «магістр» – «Технології педагогічних досліджень і діагностика в дошкільній освіті».

На практичних заняттях варто познайомити студентів з альтернативними педагогічними технологіями, які формують широкі професійні компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у галузі дошкільної освіти. З власного досвіду переконані, що процес професійної підготовки

набуває удосконалення за умови впровадження наступних інтенсивних технологій: активних навчальних лекцій, семінарів, практичних та лабораторних занять у формі дискусій, обговорень, ігрового проектування, майстер-класів, творчих майстерень, семінарів-практикумів та тренінгів, а саме:

1. Навчально-методичний семінар з теми: «Сучасні аспекти методики Марії Монтесорі у роботі з дітьми дошкільного віку».

2. Семінар-тренінг з теми: «Освітня майстерня вихователя ЗДО».

3. Семінар-тренінг з теми: «Формування особистості дитини в освітньому просторі XXI століття: історичне підгрунття, реалії та перспективи».

Застосування таких альтернативних педагогічних технологій сприятиме формуванню професійних навичок майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти, вивченню нових тенденцій у педагогіці, забезпечуватимуть вихователів закладу дошкільної освіти новітніми знаннями про особливості педагогічної роботи, форм і методів взаємодії з дітьми та застосуванню їх на практичних діях.

Отже, застосування альтернативних педагогічних технологій, побудованих на активному їх використанні в освітньому процесі педагогічного факультету, дає змогу простежити важливість послідовного професійного розвитку і ґрунтовної професійної підготовки сучасного вихователя закладу дошкільної освіти. Результативна робота з впровадження зазначених альтернативних технологій у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти буде залежати від застосування нестандартних підходів до фахової підготовки спеціалістів дошкільної освіти та впровадження інноваційних освітніх технологій, спрямованих на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожної особистості.

1. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. 2. Van den Heever R. Alternative education: vision of a democratic alternative. Johannesburg: U.T.A.S.A., 1987. 40 p. 3. Woods Ph. A. Alternative Education for the 21st Century: Philosophies, Approaches, Visions. Palgrave Macmillan, 2008. 300 p. 4. Hubík S. Mass Bricolage as a Source of Alternative Education. *Czech Sociological Review*. 1997. № 1. P. 57–71. 5. Sliwerski B. Edukacja alternatywna, dylematy teorii i praktyki. Krakow: Impuls, 1992. 322 s. 6. Sliwka A. The contribution of Alternative Education. URL: <http://www.oecd.org/edu/cei/40805108.pdf>. 7. Steiner R. The Education of the Child and Early Lectures on Education. SteinerBooks, 1996. 127 p. 8. Standing E. M. The Montessori Revolution in Education. Literary Licensing, 2011. 216 p. 9. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 366 с. 10. Сметанський М. І. Сутнісні характеристики альтернативи як педагогічного поняття. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 1. С. 22–29. 11. Кравець І. Л. Альтернатива як педагогічне поняття. *Вісник Житомирського державного університету*. Житормир, 2014. Сер. Педагогічні науки. Вип. 3 (75). С. 190–194.